

УДК 725.261:339.33/34:658.62

Л. В. Шлапко,
аспірант, Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка

ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА РОЗМІЩЕННЯ ОПТОВИХ ТА ОПТОВО-РОЗДРІБНИХ ПРОДОВОЛЬЧИХ РИНКОВИХ КОМПЛЕКСІВ

Анотація: в статті аналізуються фактори, які безпосередньо впливають на розміщення оптових та оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів.

Ключові слова: оптовий ринок, оптово-роздрібний ринок, продовольчий ринок, ринковий комплекс, мережа ринків, ринкова інфраструктура, торгівельний процес.

Постановка проблеми. Розпад централізованої мережі розподілу продовольчих ресурсів і відсутність нової, котра відповідає б умовам ринкової економіки, сприяло виникненню численних посередницьких структур на продовольчому ринку, які своєю незбалансованою діяльністю негативно впливають на розподіл продовольства.

Оптові та оптово-роздрібні ринкові комплекси є одними з найважливіших елементів інфраструктури міста та регіону. Це місце, де всі учасники ринкового обігу одержують інформацію щодо ціни, якості, величини продукції, попиту та пропозиції. У ринковій економіці вони є інструментом, що впорядковує та стимулює закономірний розподіл овочів, фруктів та інших продуктів. В країнах, де виробники сільськогосподарської продукції не організовані у виробничі групи, кооперативи або інший рід організації, де якість продукції є низкою, а також коли її продаж здійснюється в невеликих магазинах і за посередництвом ринків, де існує великий незареєстрований обіг цих продуктів - тільки виникнення оптових та оптово-роздрібних ринкових комплексів зможе привести до зміни незбалансованої діяльності в розподілі продовольства.

Сьогодні, такі комплекси повинні вирішити два питання: перше продовольчого забезпечення міського населення продуктами, що швидко псуються, друге допомогти вітчизняним товаровиробникам реалізувати свою продукцію.

Організація оптових та оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів в регіоні повинна починатися, з аналізу ситуації та вивчення проблеми на продовольчому ринку. Необхідно визначити всі завдання, що

стоять перед такими комплексами та правильно вибрати місце їхнього розміщення.

Мета роботи - виявити фактори, які безпосередньо впливають на розміщення оптових та оптово-роздрібних ринкових комплексів

Виклад основного матеріалу. Оптові та оптово-роздрібні продовольчі ринкові комплекси, насамперед, потрібні регіонам, тому що основне їхнє призначення — це забезпечення населення даної території свіжими продуктами харчування та надання допомоги товаровиробникам цього регіону в збуті готової продукції через такі комплекси.

Необхідно відзначити, що донедавна розвиток мережі оптових продовольчих виробництв супроводжувався небажаними змінами, пов'язаними з деформацією, а в окремих регіонах руйнуванням сформованої в попередні десятиліття функціональної системи їх розміщення. Так, відбулося перепрофілювання багатьох оптових продовольчих об'єктів торгівлі, що раніше реалізовували продукти харчування, що швидко псуються.

Фактори, що впливають на розміщення мережі оптових та оптово-роздрібних ринкових комплексів — це сукупність багаточисленних умов в залежності від їх особливостей, обраних критеріїв і поставленої мети. Від того, наскільки якісно проаналізовані та виявлені ці фактори, залежить подальший розвиток та оптимізація мережі.

До основних факторів, які визначають вибір місця розташування оптового чи оптово-роздрібного ринкового комплексу можна віднести: *містобудівні, транспортні, економічні, виробничі, торговельні, інженерно-технічні, соціальні, екологічні*, тощо.

Містобудівні фактори. Земельна ділянка, яка відводиться під будівництво оптового чи оптово-роздрібного ринкового комплексу не повинна мати сільськогосподарське призначення, щоб не потрібно було змінювати цільове призначення ділянки. Дуже добре, як що ділянка наближена за формою до квадрата, а також є рівнинною. Повинна бути можливість подальшого розширення ділянки у зв'язку з майбутнім ростом торговельної активності ринкового комплексу.

Транспортні фактори. Розташування комплексу повинне в першу чергу враховувати вихід на транспортні артерії (автомобільні, залізничні, повітряні), головні торговельні шляхи країни, з доступом до пункту споживання продовольства (частіше, обласного центру), або місць, в яких сконцентровано виробництво сільськогосподарської продукції. Повинна, бути можливість транзитних операцій у національних та міжнародних масштабах. Якщо ділянка для майбутнього продовольчого ринкового комплексу розташована поряд з дорогою, яка проходить навколо міста, то це дозволить швидко потрапляти у

різні торговельні пункти міста без перетину центра, та максимально обмежити переміщення товарів через територію міста. Умовами створення оптових та оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів є орієнтація товаровиробників сільськогосподарської продукції та продовольства на оптові поставки, наявність розвинутої мережі роздрібної торгівлі, комунікацій, що відповідає їх матеріально-технічній базі.

Величина транспортних витрат може суттєво змінюватися залежно від місця розміщення ринку на обслуговуючій території. Розміщувати ринок на окраїні сировинної зони нераціонально, оскільки транспортні витрати зустрічних перевезень сільськогосподарської продукції виробниками на ринок призведуть до збільшення сукупної величини транспортних витрат. Транспортні витрати виробників сільськогосподарської продукції на доставку її на локальні оптові ринки можуть слугувати підставою для визначення території ринку [1].

Економічні фактори. Існування оптових та оптово-роздрібних ринкових комплексів буде сприяти контролю над цінами, наповнюваності бюджету, оптимізації витрат, підвищення ділової конкуренції, ефективності збуту продукції, появі нових робочих місць. Ефективність вкладень у будівництво таких комплексів, окупиться через досить невеликий проміжок часу.

Виробничі фактори. Нерівномірне розташування виробничих підприємств, концентрація та специфічна їх спеціалізація в деяких регіонах, сезонний характер окремих товарних груп, технологічні особливості деяких виробничих циклів. Все це спричиняє потребу в територіально рівномірній мережі оптових та оптово-роздрібних ринкових комплексів, що буде здатна ефективно забезпечувати обмін товарами між регіонами, тобто на міжрегіональному рівні. У першу чергу необхідно оцінити поточні й перспективні потреби мешканців регіону в продуктах харчування, визначити наявність виробничого потенціалу та ступінь його використання, раціональне розташування зон виробництва конкретних видів сільськогосподарської продукції та регіонів їхнього споживання, зміни в структурі, спеціалізацію, концентрацію, комплексність розвитку сільськогосподарського виробництва, а також потужності харчової та переробної промисловості, кількість складських місткостей, у тому числі з охолодженням, для зберігання сільськогосподарської продукції.

Торговельні фактори. Рівень розвитку, розміщення, концентрації, потужності та спеціалізація роздрібних торговельних підприємств – відіграють досить велику роль в оптовій торгівлі регіонального рівня. В зоні роботи оптового чи оптово-роздрібно-ринкового комплексу не повинно існувати діючих ринкових комплексів.

Інженерно-технічні фактори. У безпосередній близькості до ділянки повинні знаходитися інженерні комунікації: колектор стічних вод, водний колектор, лінії електропередач, газовий трубопровід. А їх потужність повинна задовольнити майбутні потреби ринкового комплексу.

Соціальні фактори. Включають розмір зони обслуговування та кількість потенційних споживачів послуг оптового або оптово-роздрібного ринкового комплексу, зростання або зниження життєвого рівня населення, заміна в виробничому або особистому споживанні одних видів продуктів харчування та сільськогосподарської сировини іншими, забезпечення належного рівня торговельного обслуговування, створення комфорту та зниження витрат часу покупців на придбання товарів.

Розширюючи та поглиблюючи проведені дослідження з систематизації факторів розміщення торговельної мережі, з огляду на сучасні тенденції розвитку оптових та оптово-роздрібних ринкових комплексів можна запропонувати їх наступну класифікацію (рис. 1).

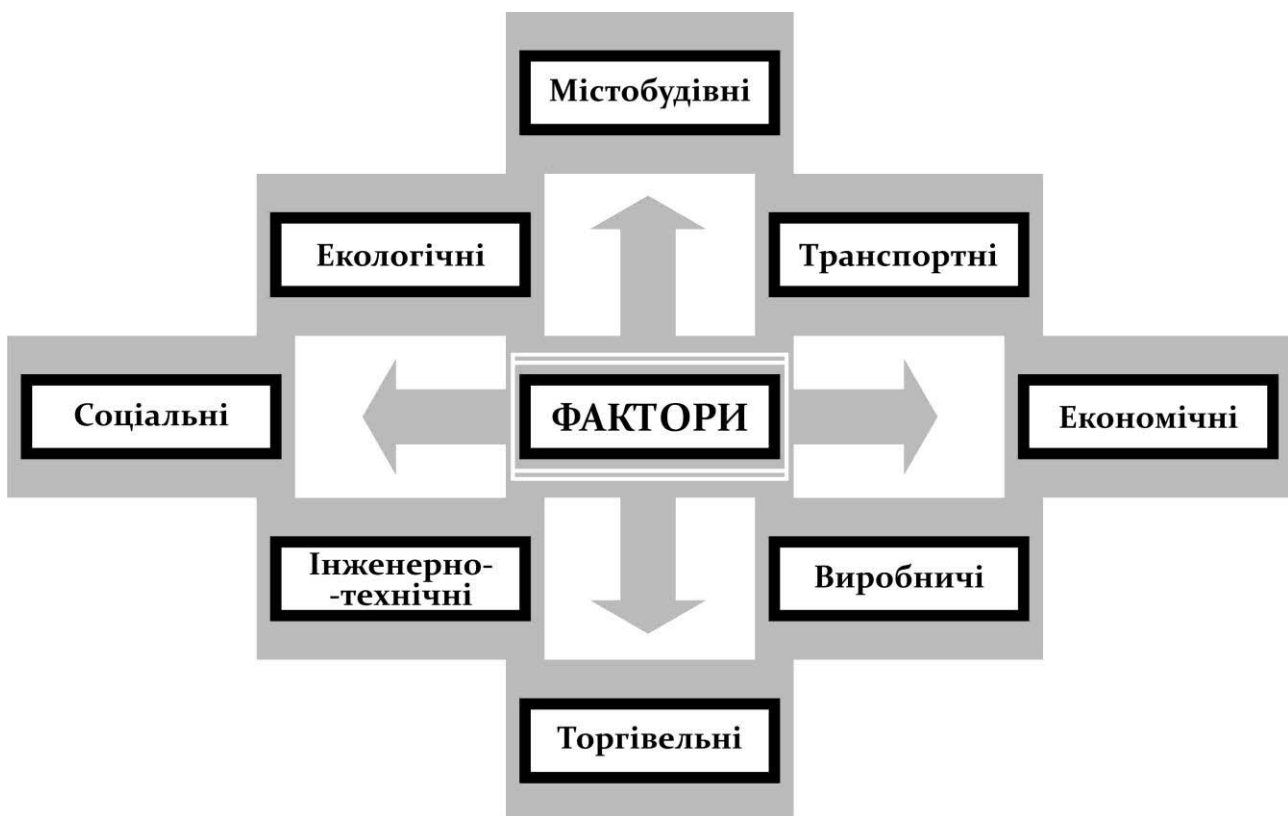

Рис.1. Основні фактори, які впливають на розміщення оптових та оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів.

Розглянуті фактори необхідно враховувати як при плануванні нової мережі, так і при її оптимізації. Динамічність і розмаїтість факторів вимагає пошуку нових підходів до їхнього виявлення, аналізу та структуризації.

Основні фактори збережуть і надалі свою роль і вплив, але на сьогоднішній день, у їх структурі, яка впливає на формування мережі оптових та оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів, підвищується значимість фінансово-економічних і соціально-демографічних факторів, таких як: рівень доходів населення, стан і ступінь адаптації виробничих сил регіону, економічна активність населення. Це відбувається насамперед по причині підвищення чутливості споживчого ринку до змін платоспроможного попиту населення, що у значній мірі визначається рівнем доходів жителів регіону.

Всі фактори, що впливають на вибір місця розташування оптового або оптово-роздрібного ринкового комплексу (національного, регіонального або локального рівня), можна розділити на три ієрархічні рівні:

- фактори *верхнього рівня* – *макрорівня*, що впливають на міграцію капіталу між різними країнами: потенціал країни, законодавство, інфляція, курс національної валюти, мита, динаміка виробництва по галузях, монополізація тощо;
- фактори *середнього рівня* – *мезорівня*, пов'язані з розміщенням оптових та оптово-роздрібних ринкових комплексів всередині країни, окремих регіонів, міст: зайнятість і рівень життя населення, ціна землі, кваліфікація та ціна робочої сили, транспортні можливості, доступність споживчого ринку, природно-кліматичні умови тощо;
- фактори *нижнього рівня* – *мікрорівня*, що впливають на дислокацію оптових та оптово-роздрібних ринкових комплексів усередині адміністративних районів: наявність комунікацій, зручність під'їзних колій, обсяг платоспроможного попиту на товари, послуги, наявність конкурентів тощо.

Фактори макрорівня впливають насамперед на стратегію вибору місця розташування оптового продовольчого ринкового комплексу національного рівня. Фактори мезорівня безпосередньо пов'язані з регіональною політикою в сфері забезпечення населення продовольством і розміщенням ринкових комплексів регіонального рівня. Фактори мікрорівня в першу чергу використовуються самими виробниками сільськогосподарської продукції і впливають на розміщення ринкових комплексів локального рівня (рис. 2).

Оптова торгівля, як і інші види господарської діяльності, є продуктом суспільного розподілу праці і пов'язаних з ним процесів спеціалізації і кооперації суспільно-корисної людської діяльності. Місцем її здійснення є товарний ринок, вона повністю охоплює його складову частину – оптовий ринок – і деяку частину споживчого ринку [2].

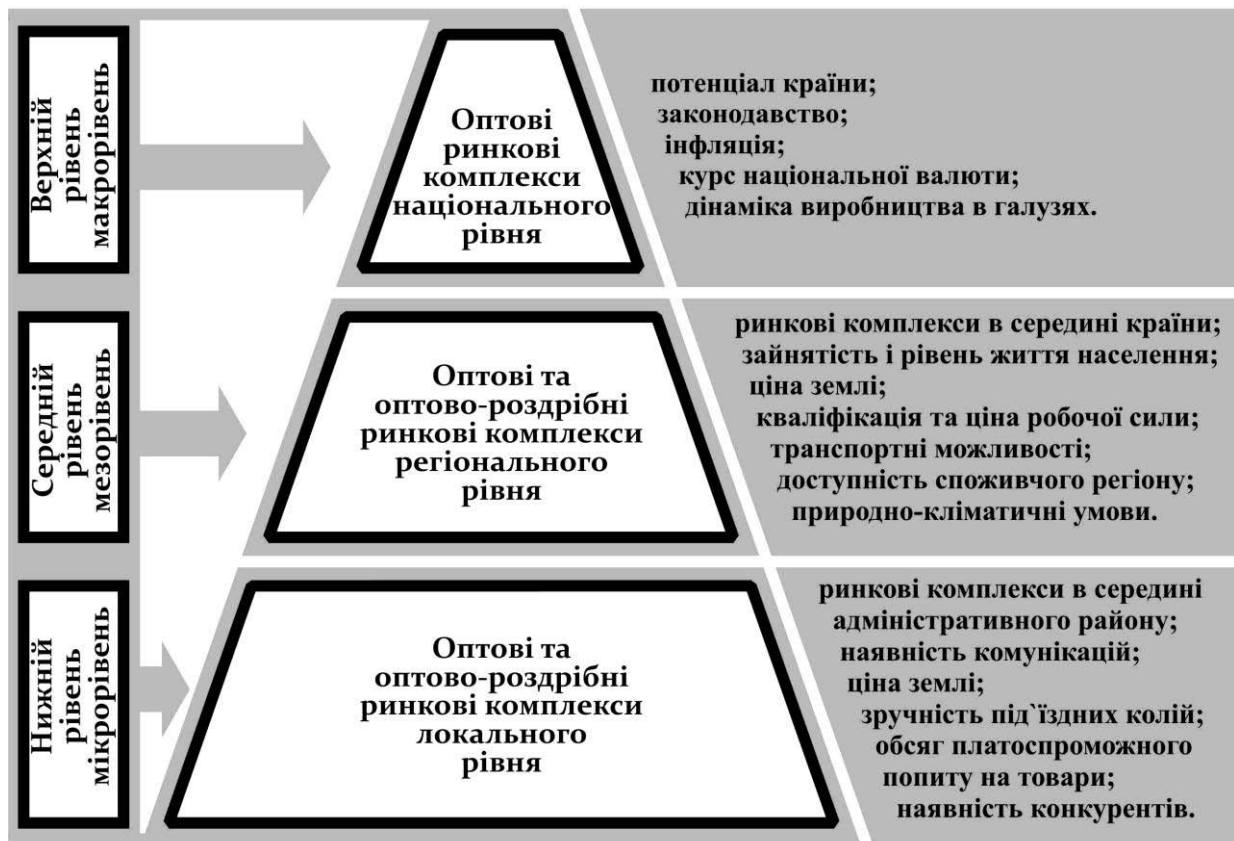

Рис.2. Ієрархічні рівні факторів, які впливають на розміщення оптових та оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів.

Перетворення в економіці України призвели до необхідності формування нових підходів до розвитку мережі оптових та оптово-роздрібних ринкових комплексів. Сьогодні загальними принципами розвитку мережі оптових та оптово-роздрібних ринкових комплексів повинні стати:

- оптимізація структури мережі оптових та оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів;
- розробка схем розташування оптових та оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів на основі містобудівної нормативної документації, перспективи економічного й соціального розвитку регіонів;
- ув'язування схем розміщення оптових та оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів із програмами розвитку адміністративних районів.

Висновок. Отже, при виборі місця розміщення необхідно вивчати всі наявні в регіоні об'єкти ринкової інфраструктури, їх стан і місце розташування, можливість розширення в перспективі, наявність і стан інженерних комунікацій, чисельність населення, яке обслуговується, природно-економічні

та інші умови для виробництва того або іншого виду сільськогосподарської продукції.

Виявлено, що на розміщення оптових та оптово-роздрібних ринкових комплексів впливає низка таких факторів, як зона діяльності оптового формування і його функціональний рівень, номенклатура товарних груп, типорозмір, обсяги діяльності та стан роздрібної торговельної мережі в зоні обслуговування, сполучення в регіоні, рівень розвитку транспортних шляхів, що й становить **перспективу подальших досліджень**.

Література

1. Горбонос Ф.В., Павленчик Н.Ф., Павленчик А.О., Корчинський І.О. Організаційно-функціональна модель оптового ринку сільськогосподарської продукції на локальному рівні / Ф.В.Горбонос, Н.Ф.Павленчик, А.О.Павленчик, І.О.Корчинський // Міжнародний науково-виробничий журнал "Економіка АПК". – 2009. – Вип.7 -108-120.
2. Організація торгівлі / за редакцією Апопія В.В. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 632с.

Аннотація

В статье анализируются факторы, которые оказывают непосредственное влияние на размещение оптовых и оптово-розничных продовольственных рыночных комплексов.

Ключевые слова: оптовый рынок, оптово-розничный рынок, продовольственный рынок, рыночный комплекс, сеть рынков, рыночная инфраструктура, торговый процесс.

Annotation

In this article analyzes the factors that have a direct impact on placement of wholesale and retail food markets complexes.

Keywords: wholesale market, the wholesale and retail market, food market, market complex, a network of markets, market infrastructure, trading process.